

ΛΕΣΒΟΣ

«Παραθεριστικές διακοπές»

Προσκυνήματα

Θερμές πηγές

Γαστρονομία

**Ο Δήμαρχος Λέσβου
Σπύρος Γαληνός**

«Αξιοζήλογες προσπάθειες που στοχεύουν στην τουριστική προβολή και στην ανάδειξη της Λέσβου, όπως αυτό το έντυπο, αποτελούν μια από τις πρώτες προτεραιότητες της Δημοτικής Αρχής. Από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας, η Λέσβος, υπήρξε πάντοτε νησί με ξεχωριστή ιστορική, πνευματική και πολιτιστική σημασία. Η Λέσβος είναι ένας προορισμός που μπορεί να ευχαριστήσει και να ικανοποιήσει τον κάθε επισκέπτη. Προσφέρεται για ήρεμες οικογενειακές διακοπές, για επισκέψεις σε αμέτρητα αξιοθέατα και μουσεία, για θρησκευτικό και ιαματικό τουρισμό αληθιά και για νέους επισκέπτες.

Η παρούσα έκδοση, μας χαροποιεί ιδιαίτερα, γιατί φιλοδοξεί να κάνει ευρύτερα γνωστό το νησί μας, που αποτελεί ιδανικό προορισμό, ένα φυσικό παράδεισο. Έναν τόπο, όπου σε συνεπαίρνουν τα παιχνίδια της φύσης με τη θάλασσα και τη στεριά, η ζεστή φιλοξενία των κατοίκων, τα μοναδικά τοπικά προϊόντα και η αρχοντιά του. Τέτοιες εκδοτικές κινήσεις, δίνουν μια πολύ καλή ευκαιρία στον αναγνώστη να γνωρίσει ένα σπουδαίο νησί, που τα πάντα είναι γνήσια, πρωτότυπα, ζωντανά. Σας καλώ, βιολιόν, να επισκεφθείτε την υπέροχη Λέσβο και να ανακαλύψετε τις μοναδικές ομορφιές της».

**Ο Αντιδήμαρχος Πολιτισμού – Τουρισμού
Κωνσταντίνος Αστουρακάκης**

*Αξιοποιώντας το συγκεκριμένο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για την προβολή της Λέσβου, μας δόθηκε η δυνατότητα έκδοσης τριών τουριστικών οδηγών που στο σύνολό τους, περιέχουν ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα των πλεονεκτημάτων του νησιού μας. Οδηγών γνώσης, περιπέτειας, γεύσης, και απόλαυσης για ένα νησί που σαγηνεύει με την ομορφιά, τη γαλήνη και την αυθεντικότητά του.
Καλές διακοπές!*

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Γραφικά - Σχεδιασμός: Intraway ΕΠΕ

Επιμέλεια ύλης: Κωνσταντίνος Αστουρακάκης

Πρόλογος- Κείμενα Αγ. Βαλεντίνου: Κωνσταντίνος Αστουρακάκης

Κείμενα θερμών πηγών: Μάκης Αξιώτης – Κωνσταντίνος Αστουρακάκης

Επιλογή & επεξεργασία κειμένων προσκυνημάτων: Γ. Κατερίνης (www.saint.gr, www.archangelosmichail.gr, www.romiosini.org.gr, www.plomaricity.gr, www.kathimerini.gr, www.monastiria.gr, www.orthodox-world.pblogs.gr

Φωτογραφίες: Ιστορικό χρονικό της Καθολικής Εκκλησίας της Λέσβου, Κ. Συκάς, www.lesvosgreece.gr, Στρ. Μποσταντάς, Γ. Κατερίνης, www.4ty.gr

Επιλογή φωτογραφιών: Κωνσταντίνος Αστουρακάκης

Ο τουρισμός εμπειρίας στη Λέσβο αποτελεί ένα από τα προνομιούχα πεδία τοπικής ανάπτυξης και ανάδειξης των ιδιαιτεροτήτων των διαφόρων περιοχών του νησιού, από τη στιγμή που μπορεί να ικανοποιήσει την κυρίαρχη επιθυμία των σύγχρονων επισκεπτών της Λέσβου για την αναζήτηση της αυθεντικότητας και της βαθύτερης επαφής με τη φύση, με τις τοπικές κοινωνίες και τους ανθρώπους της.

Το περιβάλλον του νησιού, οι ιαματικές ιδιότητες των πηγών του, οι μαγικές δυνάμεις του νερού μέσα σε άχρονα τοπία και ιστορικά αρχιτεκτονήματα, αλλά και οι υλικότητες ενός παρελθόντος που διαμορφώθηκε από τις συνεχείς επαφές και ροές των ανθρώπων ανάμεσα σε ανατολή και δύση δίνουν στη Λέσβο μια ξεχωριστή θέση στην γενικότερη χαρτογράφηση της ως τόπου εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα. Παράλληλα, οι ντόπιοι και οι δοξασίες τους, οι θρησκευτικές τελετουργίες, το προσκύνημα σε μονές και εκκλησίες, αποτελούν ισχυρά τουριστικά θέλγητρα καθώς κινητοποιούν πλήθος κόσμου από την Ελλάδα και το εξωτερικό να αποκτήσουν μια συνολική εμπειρία θρησκευτικότητας και επαφής με το 'ιερό'. Το ταξίδι στη Λέσβο παρέχει πλουσιοπάροχα τη δυνατότητα στους επισκέπτες να έρθουν σε επαφή με βαθύτερες πλευρές τους εαυτού τους, αποκτώντας ταυτόχρονα την αίσθηση του τόπου, είτε ως προσκυνητές, είτε ως λουόμενοι σε καθαρτήριες πηγές, είτε ως περιπατητές σε ηπειρωτικά και θαλασσινά τοπία, σε τοπία της λογοτεχνίας και της ιστορικής μνήμης. Ο ντόπιος πληθυσμός και οι τοπικοί φορείς συνεχώς αναπτύσσουν αυτήν την ξεχωριστή αίσθηση του νησιού με την φιλόξενη στάση τους και την ευγένειά τους. Η Λέσβος είναι γνωστή για τη μεγάλη οικολογική της αξία, την ιδιαίτερη πολιτιστική της κληρονομιά, τα εξαιρετικής ποιότητας προϊόντα της αλλά και τη γαστρονομία της.

Θερμές πηγές

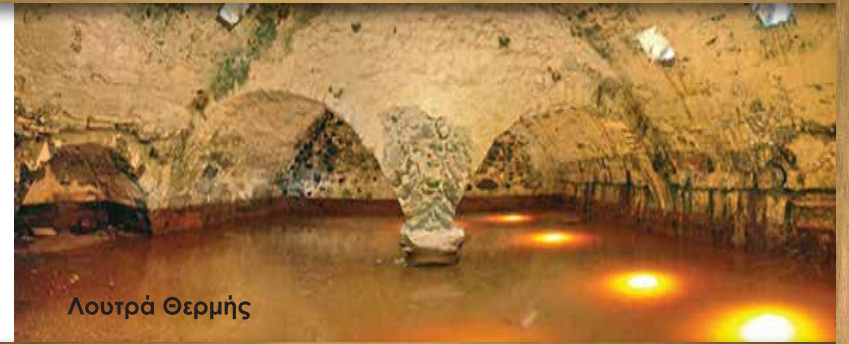
Ο πρώτος άξονας ανάπτυξης τουρισμού εμπειρίας στη Λέσβο, αφορά δραστηριότητες που επιλέγουν οι επισκέπτες με βάση τις θερμές ιαματικές πηγές και τα λουτρά που βρίσκονται σε όλη σχεδόν την έκταση του νησιού ανάμεσα σε ελαιώνες και καλούν τους επισκέπτες σε ένα μοναδικό ταξίδι χαλάρωσης και “εξαγνισμού” ψυχής και σώματος. Ήδη από την Αρχαιότητα χρησιμοποιούνται για θεραπευτικούς σκοπούς.

Η αρχαιότερη θερμοπηγή είναι της Θερμής, όπου υπήρχε και το μεγάλο Ιερό της Θερμίας Αρτέμιδος και αναφέρονται από τον γιατρό Κλαύδιο Γαληνό. Δίπλα στους παλιούς λουτρώνες υπάρχουν οι σύγχρονοι. Το νερό είναι κοκκινωπό, 45,9ο C, είναι σιδηρούχο με ραδιενέργεια 0,8 Mache και ωφελεί στους ρευματισμούς, στις αρθρίτιδες και στις γυναικολογικές παθήσεις. Θεωρείται επίσης ότι ευεργετεί τον διαβήτη, τα νοσήματα του ήπατος και των νεφρών, του αίματος και του κυκλοφορικού συστήματος.

Θερμές Πηγές Κόλπου Γέρας. Στην ανατολική παραλία, κοντά στη Μυτιλήνη. Χλωρονατριούχος, 39,7ο C, ραδιενέργειας 1,8 Mache αναβλύζει σε δύο λουτρώνες (γυναικών – ανδρών). Το νερό ωφελεί σε γυναικολογικές παθήσεις, ρευματισμούς, αρθρίτιδες και νευρασθένεια. Επίσης θεωρείται ότι ευεργετεί τη νεφρολιθίαση, τη χολολιθίαση τις βρογχίτιδες και τα εντερικά νοσήματα.

Θερμοπηγές Λισβορίου. Θεωρείται ότι λειτουργούσαν στη Ρωμαϊκή εποχή. Υπάρχουν δύο λουτρώνες ξεχωριστοί. Είναι χλωρονατριούχες, 69ο C και με ραδιενέργεια 2,5 Mache. Συνιστώνται για τις ίδιες παθήσεις με αυτές του Πολιχνίτου.

Θερμοπηγές Εφταλούς. Κοντά στη Μήθυμνα υπάρχει ο παλιός Λουτρώνας και σύγχρονη εγκατάσταση. Χλωρονατριούχος, 46,5ο C και ραδιενέργειας 14,6 Mache. Ωφελούν στους χρόνιους ρευματισμούς, στις αρθρίτιδες, στις ισχιαλγίες-οσφυαλγίες, σε γυναικολογικές παθήσεις και νεφρολιθιάσεις καθώς και στα αναπνευστικά προβλήματα.

Λουτρά Θερμής

Θέρμα Κόλπου Γέρας

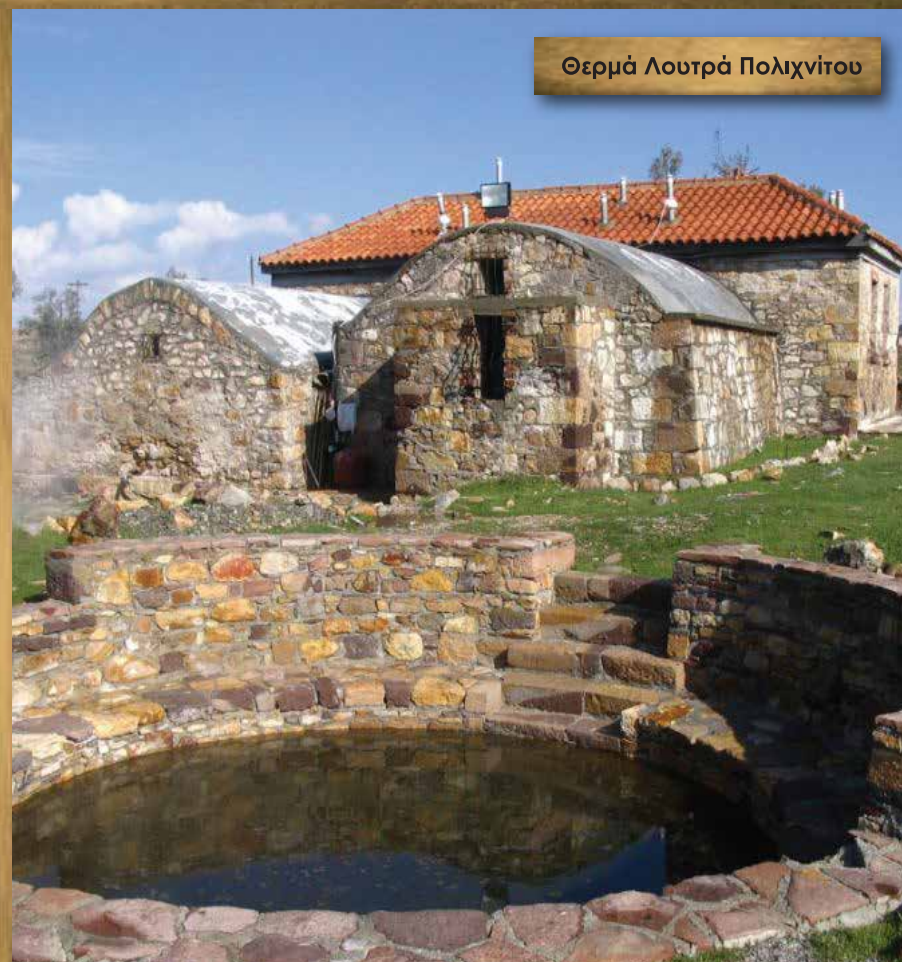
Λουτρά Εφταλούς

Θερμές πηγές Πολιχνίτου. Τα Ιαματικά Λουτρά Πολιχνίτου είναι σε χρήση από την εποχή της τουρκοκρατίας. Μετά την απελευθέρωση τα πήρε ο Δήμος Πολιχνίτου όπου το 1953 κατασκεύασε τη δεύτερη δεξαμενή που σήμερα λειτουργεί σαν πισίνα γυναικών. Σήμερα υπάρχουν σύγχρονοι λουτράνες. Είναι χλωρονατριούχες και έχουν 81,4ο C και ραδιενέργεια 6 Mache η μία και 76,1ο C και ραδιενέργεια 1,6 Mache η δεύτερη. Θεραπεύουν τις ισχιαλγίες, τις μυαλγίες και τους ρευματισμούς.

Στο νησί αναβλύζουν σε διάφορες θέσεις ανεκμετάλλευτα θερμά ύδατα τα οποία οι κάτοικοι χρησιμοποιούσαν σε αυτοσχέδιες δεξαμενές. Έτσι έχουμε στην Κρυφή Παναγιά Πλωμαρίου, στον Κάλαμο των Νέων Κυδωνιών, στο Βρωμόνερο Αγίας Παρασκευής, στα Ζεστά του Κόλπου Γέρας, τα Θερμά νερά στην παραλία της Αργένου (τα θερμότερα του νησιού), της Στύψης και της Αγίας Μελάνης του κόλπου Γέρας με το μοναδικό πόσιμο ιαματικό νερό.

Θερμά Λουτρά Εφταλούς

Θερμά Λουτρά Πολιχνίτου

Προσκυνήματα

Δεύτερο άξονα ανάπτυξης του βιωματικού τουρισμού στη Λέσβο αποτελούν τα θρησκευτικά προσκυνήματα που λαμβάνουν χώρα κυρίως στον αγροτικό χώρο της Λέσβου, αλλά και στην πόλη της Μυτιλήνης.

Οι ιεροί τόποι της Λέσβου είναι πολλοί και σημαντικοί. Διαμορφώνουν ένα δίκτυο προσκυνηματικών τοποθεσιών που χαρακτηρίζονται από μεγάλη σπουδαιότητα και μεγάλη ακτίνα επιρροής. Στην αντίληψη των προσκυνητών καθιστούν το νησί ως έναν προνομιούχο υλικό κόσμο που μπορεί να 'φανερώσει' τον αόρατο πνευματικό κόσμο με τις ιερές του μορφές όπου αλληλοεπιδρά το θείκό με το ανθρώπινο στοιχείο.

Οι ιεροί, θρησκευτικοί, προσκυνηματικοί τόποι της Λέσβου και οι τελετουργικές πρακτικές που συνδέονται με αυτούς είναι στενά συνδεδεμένοι με τις μικροκοινωνίες της Λέσβου, την καθημερινότητα των ανθρώπων, την οικονομία τους και τις δραστηριότητές τους. Τα πιο γνωστά προσκυνήματα της Λέσβου είναι:

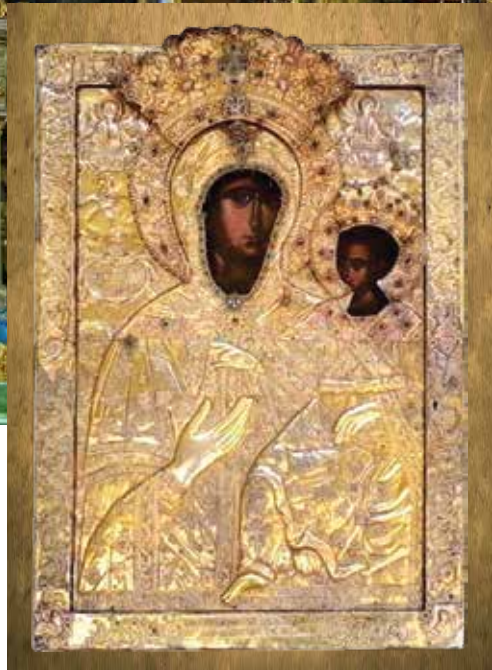
Ναός του Αγίου Θεράποντα στην πόλη της Μυτιλήνης

Η Εκκλησία της Παναγίας στην Αγιάσο

Πρόκειται για ένα από τα πιο σημαντικά προσκυνήματα και εορτές του Δεκαπενταύγουστου στην Ελλάδα. Γίνεται μεγάλο πανηγύρι, ενώ κάτοικοι από όλο το νησί της Λέσβου συρρέουν στην Αγιάσο, ακόμη και διανύοντας τη διαδρομή με τα πόδια.

Στην εκκλησία της Παναγίας της Αγιάσου, βρίσκεται η εικόνα της Παναγίας κρατώντας τον Χριστό (Βρεφοκρατούσα), που κατά την παράδοση κατασκευάστηκε από τον Ευαγγελιστή Λουκά με μαστίχα και κερί, ενώ μεταφέρθηκε από την Ιερουσαλήμ στην Αγιάσο από τον εξόριστο στην Παλαιστίνη εικονόφιλο καλόγερο Αγάθωνα από την Έφεσο. Η βυζαντινή εικόνα της Παναγίας, διαστάσεων 0,56Χ0,62 είχε την επιγραφή "Μήτηρ Θεού Αγία Σιών».

Πότε ακριβώς ήρθε ο Αγάθων στη Λέσβο δεν είναι γνωστό (ίσως το 803. Είναι όμως γνωστό, ότι απεβίωσε το 830. Το έτος 1170 θεμελιώθηκε ο πρώτος ναός στη θέση που είναι σήμερα. Το 1173 εγκαινιάστηκε ο ναός και διατηρήθηκε μέχρι το έτος 1806. Η ανέγερση δεύτερου ναού έγινε με πρωτοβουλία του τότε Μητροπολίτου Μυτιλήνης Ιερεμία του μετέπειτα Οικουμενικού Πατριάρχου και των προεστών της Κοινότητας Αγιάσου. Όμως τη νύχτα της 6ης Αυγούστου 1812 καταστράφηκε από πυρκαγιά. Ευτυχώς η εικόνα της Παναγίας και οι περισσότερες άγιες εικόνες σώθηκαν. Στα 1815 άρχισε να κτίζεται ο ναός που υπάρχει σήμερα.

Η Μονή του Ταξιάρχη Μανταμάδου Αρχαγγέλου Μιχαήλ

Το μοναστήρι του Αρχαγγέλου Μιχαήλ γιορτάζει την Κυριακή των Μυροφόρων. Την ημέρα αυτή γίνεται μεγάλο θρησκευτικό και εμπορικό πανηγύρι με αποκορύφωμα το έθιμο της σφαγής ταύρου και κατόπιν την παρασκευή του παραδοσιακού φαγητού "κισκέκ" (κρέας με σιτάρι) το οποίο τρώνε οι προσκυνητές. Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ θεωρείται ο προστάτης του νησιού. Η φήμη των θαυμάτων του εξαπλώθηκε σ' όλο τον κόσμο. Σύμφωνα με τα όνειρα και τα οράματα των πιστών, φορά σιδερένια παπούτσια και τρέχει παντού να προστατεύσει τους πιστούς. Το μοναστήρι του βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα του νησιού, σε μικρή απόσταση από το χωριό Μανταμάδος. Ο μικρός αρχικός ναός ήταν του 17ου αιώνα. Ανοικοδομήθηκε ωστόσο εκ βάθρων το 1879 και χτίστηκε σε τρίκλιτο βασιλικό ρυθμό. Στο εσωτερικό του μεταξύ των παλαιών εικόνων μπροστά στο τέμπλο βρίσκεται μέσα σε ένα πολυτελές κουβούκλιο η ανάγλυφη εικόνα του Αρχαγγέλου Ταξιάρχη. Σύμφωνα με την παράδοση η εικόνα κατασκευάστηκε από πηλό και αίμα των μοναχών που ζούσαν στη μονή και σκοτώθηκαν ύστερα από επιδρομή Σαρακηνών πειρατών. Ο Ταξιάρχης του Μανταμάδου είναι το μοναδικό ανάγλυφο εικόνισμα όχι μόνο της Λέσβου αλλά και ολόκληρης της Ορθοδοξίας.

Η Μονή του Ταξιάρχη

Η Μονή Αγίου Ραφαήλ στις Καρυές της Θερμής

Εορτάζεται δύο ημέρες μετά το Πάσχα.

Οι Άγιοι Ραφαήλ, Νικόλαος και Ειρήνη συγκαταλέγονται μεταξύ των Νεοφανών Αγίων. Σχετικά με τον βίο τους γνωρίζουμε λίγα πράγματα. Από μία ανασκαφή που έγινε στη Θερμή της Λέσβου, ανακαλύφθηκε ο τάφος ενός αγνώστου προσώπου, που όπως αποκαλύφθηκε σε συνεχή οράματα, ανήκε στον Άγιο Ιερομάρτυρα Ραφαήλ, ο οποίος μαρτύρησε μαζί με τον Άγιο Οσιομάρτυρα Νικόλαο και την Αγία Ειρήνη. Ο τάφος και το λείψανο του Αγίου Νικολάου ανακαλύφθηκε στις 13 Ιουνίου 1960. Ο Άγιος Ραφαήλ καταγόταν από τους Μύλους της Ιθάκης και γεννήθηκε το έτος 1410. Πριν γίνει κληρικός είχε σταδιοδρομήσει στο βυζαντινό στρατό. Κοντά στον Άγιο Ραφαήλ βρισκόταν εκείνο το διάστημα ο Άγιος Νικόλαος ως υποτακτικός. Ο Νικόλαος χρίστηκε μοναχός και στη συνέχεια χειροτονήθηκε διάκονος. Μόλις έπεσε η Κωνσταντινούπολη στα χέρια των Τούρκων ο Άγιος Ραφαήλ με την συνοδεία του από το λιμάνι της Αλεξανδρουπόλεως έφθασε στη Μυτιλήνη. Εκεί εγκαταστάθηκε μαζί με άλλους μοναχούς στην παλαιά μονή του Γενεσίου της Θεοτόκου, η οποία στο παρελθόν ήταν γυναικεία και ήταν χτισμένη στο λόφο Καρυές, κοντά στο χωριό Θερμή. Ηγούμενος της μονής εξελέγη στην συνέχεια ο Άγιος Ραφαήλ. Έπειτα από μερικά χρόνια, το

Η Μονή Αγίου Ραφαήλ

έτος 1463, η Λέσβος έπεσε στα χέρια των Τούρκων, οι οποίοι σε μια επιδρομή τους στο μοναστήρι, συνέλαβαν τον Άγιο Ραφαήλ και τον Άγιο Νικόλαο, Ακολούθησαν σκληρά και ανηλεή βασανιστήρια και τόσο ο Άγιος Ραφαήλ όσο και ο Άγιος Νικόλαος μαρτύρησαν με πολύ σκληρό τρόπο. Μαζί με τους Αγίους μαρτύρησε και η μόλις δώδεκα χρονών νεανίδα Ειρήνη, θυγατέρα του Βασιλείου, προεστού της Θερμής. Έπειτα από θαυματουργικές υποδείξεις των Αγίων Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης, έγινε γνωστή η ύπαρξη των λειψάνων τους. Κατόπιν το μοναστήρι που ανακατασκευάστηκε στη μνήμη των Αγίων Μαρτύρων, Ραφαήλ, Νικολάου και Ειρήνης, αναπτύχθηκε σε μία μεγάλης έκτασης μοναστική κοινότητα. Είναι γυναικεία μονή.

Μονή Λειμώνος στη Καλλονή

Εορτάζει του Αγίου Εγνατίου στις 14 Οκτωβρίου. Ιδρύθηκε ή μάλλον επανιδρύθηκε - καθώς η παράδοση τη θέλει να έχει χτιστεί στα ερείπια βυζαντινού μοναστηριού - από τον Άγιο Ιγνάτιο τον Αγαλλιανό, Αρχιεπίσκοπο Μηθύμνης το 1526. Η ανδρική Ιερά Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή Λειμώνος δεσπάζει στην εκκλησιαστική ιστορία της νήσου Λέσβου τους τελευταίους πέντε αιώνες, κατά τους οποίους έχει διαδραματίσει σημαντικό πνευματικό και εκπαιδευτικό ρόλο, έχοντας παράλληλα προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της κεντρικής και δυτικής Λέσβου. Διαθέτει πλούσια βιβλιοθήκη χειρόγραφων και εντύπων βιβλίων (περίπου 5.000), καθώς επίσης και αρχείο ελληνικών και οθωμανικών εγγράφων. Στο χώρο της στεγάζονται λαογραφικό - γεωλογικό μουσείο και γηροκομείο.

Μονή Υψηλού στη Δυτική Λέσβο

Η Μονή Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου είναι χτισμένη στην κορυφή του όρους Όρδυμος, στο δρόμο προς το Σίγρι, σαν ακοίμητη σκοπιά ολόκληρης της δυτικής Λέσβου. Εξαίτιας ακριβώς της θέσεώς της είναι γνωστότερη από τον 18ο αιώνα ως Μονή Υψηλού. Η αρχιτεκτονική της έχει οχυρωματική μορφή. Εικάζεται ότι το μοναστήρι ήδη υπήρχε κατά τη βυζαντινή περίοδο. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί με βεβαιότητα η εποχή της ιδρύσεώς του. Η μονή διαθέτει αξιόλογη ιστορική βιβλιοθήκη, η οποία περιλαμβάνει πενήντα εννέα χειρόγραφους κώδικες, δύο λειτουργικά ειλητάρια, κατάστιχα και δεκάδες παλαιύτα βιβλία. Στο αρχείο της σώζονται πατριαρχικές και μητροπολιτικές επιστολές, φερμάνια, πωλητήρια, διαθήκες, συμφωνητικά, αφιερωτήρια, διανεμητήρια και άλλα έγγραφα. Αξιόλογο είναι και το μουσείο της μονής, όπου εκτός από τα παραπάνω εκτίθενται πολύτιμα ιστορικά αντικείμενα τέχνης.

Η Εκκλησία της Παναγίας της Γλυκοφιλούσας στην Πέτρα

Ένα από τα ωραιότερα και πρωτότυπα θρησκευτικά μνημεία και προσκυνήματα του Δεκαπενταύγουστου, τα οποία έχει να επιδείξει όχι μόνο η κωμόπολη Πέτρα, αλλά και το νησί της Λέσβου, είναι το σεβάσμιο και ιστορικό προσκύνημα «Παναγία η Γλυκοφιλούσα». Αποτελεί ισχυρό πόλο έλξης για χιλιάδες Έλληνες και ξένους επισκέπτες που κάθε χρόνο ανεβαίνουν τα 114 σκαλισμένα στο βράχο σκαλοπάτια για να προσευχηθούν στην Αγία Εικόνα της Μεγαλόχαρης στην κορυφή του ιερού βράχου ύψους σαράντα περίπου μέτρων. Ο ναΐσκος βρίσκεται σε θέση οχυρή και απόρθητη, που κατά τους χρόνους της ηγεμονίας των Γατελούζων στη Λέσβο ήταν μικρό φρούριο.

Το εκκλησάκι της Παναγίας της Κρυφτής στο Πλωμάρι

Το εκκλησάκι βρίσκεται περίπου στα 3 χιλιόμετρα από τη Μελίνα και 10 χιλ. από το κέντρο του Πλωμαρίου. Ακολουθώντας ένα μονοπάτι που μόνο οι ντόπιοι ξέρουν καλά, μπορείτε να φτάσετε μέχρι την Κρυφή Παναγιά. Το ξωκλήσι αυτό είναι κρυμμένο εξολοκλήρου στην ευρύχωρη σπηλιά ενός βράχου. Σύμφωνα με την παράδοση, αφού κρύφτηκε εκεί μία κοπέλα με το παιδί της, κυνηγημένη από τους Τούρκους με άλογα (γι' αυτό και στο πανηγύρι συνηθίζουν να κατεβαίνουν με άλογα οι κάτοικοι του Παλαιοχωρίου) σώθηκε και έταξε στην Παναγιά τη σπηλιά αυτή να την κάνει εκκλησία. Ο καλύτερος τρόπος επίσκεψης είναι απ' τη θάλασσα με τη βοήθεια κάποιου πλεύμενου. Από τα παλιά χρόνια οι κάτοικοι του Πλωμαρίου και των γύρω περιοχών, πήγαιναν για να προσκυνήσουν την εικόνα της Παναγίας και να θεραπευτούν από τους ρευματισμούς στα ιαματικά νερά που αναβλύζουν στο σημείο αυτό.

Το εκκλησάκι της Παναγιάς της Γοργόνας στη Σκάλα Συκαμινιάς

Το εκκλησάκι της Παναγιάς της Γοργόνας, σκαρφαλωμένο σε ένα βράχο, βρίσκεται στη Σκάλα Συκαμινιάς, ένα γραφικό ψαροχώρι στη βόρεια ακτογραμμή της Λέσβου, επίνειο της Συκαμινιάς. Τον βράχο αυτόν τον λένε οι παλιοί «Της Παναγιάς τα ράχτα». Σύμφωνα με την παράδοση, το εκκλησάκι οφείλει την ξεχωριστή ονομασία του σε μια τοιχογραφία που υπήρχε σε αυτό και παρουσίαζε την Παναγία με ουρά γοργόνας. Η Παναγία αυτή, «η πιο αλλόκοτη μέσα στην Ελλάδα και σ' όλο τον κόσμο της χριστιανοσύνης», κατά τον Μυριβήλη, υπήρξε δημιούργημα ενός άγνωστου λαϊκού ζωγράφου.

Μονή Πυθαρίου στην Ερεσό

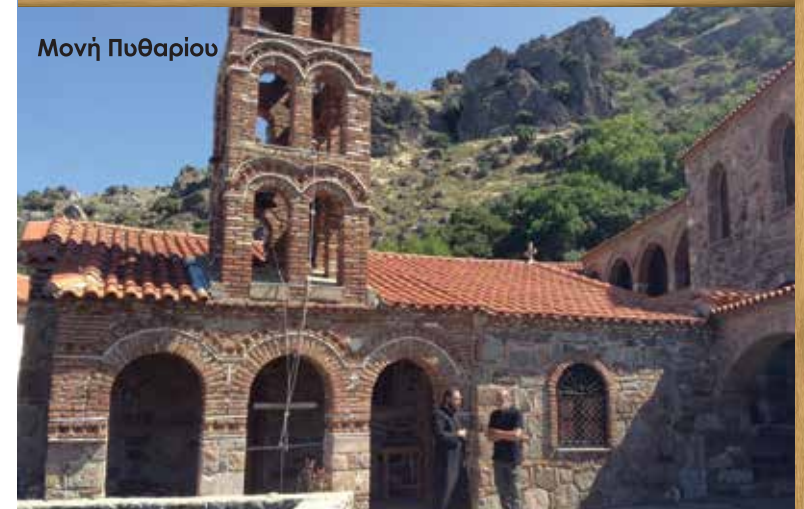
Μετά από μισάωρη διαδρομή μέσα στον κάμπο βορειοανατολικά της Ερεσού, φτάνει κανείς στην καταπράσινη κοιλάδα, όπου είναι χτισμένη η ανδρική Μονή Πυθαρίου. Βρίσκεται σε μια βαθιά χαράδρα Β.Α. της κωμόπολης Ερεσός και σε απόσταση 3χλμ. από αυτήν. Πανέμορφο, σπάνιο για την περιοχή τοπίο, με πλατάνια και λεύκες δίπλα στον ποταμό Χαλάντρα. Το όνομά της οφείλεται στο φυσικό σχήμα του τόπου όπου είναι οικοδομημένη. Είναι αφιερωμένη στους Ταξiάρχες και η ίδρυσή της θα πρέπει να αναζητηθεί στα μεσαιωνικά χρόνια, ενώ η πρώτη ανασύστασή της, κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας. Πρόκειται για Βυζαντινή Μονή που διαθέτει μια πληθώρα ανεκτίμητων εικόνων, εκκλησιαστικών σκευών και τοιχογραφιών.

Στη περιοχή της Καλλονής δε, βρίσκεται και η Μονή της Παναγιάς της Μυρσινιώτισσας η οποία ανασυστήθηκε από τον Άγιο Ιγνάτιο (1523) προς τιμή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Επίσης κοντά στον Πολιχνίτο, μπορείτε να επισκεφτείτε την Μονή Δαμανδρίου. Τέλος αξίζει τον κόπο να επισκεφτείτε τις θαυμάσιες εκκλησίες του Αγίου Θεράποντα και του Αγίου Αθανασίου, την Μητρόπολη της Μυτιλήνης, οι οποίες αποτελούν μικρά θαύματα αρχιτεκτονικής

Το Εκκλησάκι της Σκάλας Συκαμινιάς

Μονή Πυθαρίου

Μονή Μυρσινιώτισσας

Τα οστά του Αγίου Βαλεντίνου μόνιμα στη Λέσβο, στον Ναό της Μεταστάσεως της Θεοτόκου στη Μυτιλήνη

Η Πρίσκιλλα και ο Ακύλας, Έλληνες του Πόντου, έζησαν στη Ρώμη τα πρωτοχριστιανικά χρόνια. Διωκόμενοι εγκαταστάθηκαν στην Κόρινθο όπου και γνώρισαν τον Απόστολο Παύλο. Ένθερμοι μαθητές του επέστρεψαν στη Ρώμη για να διδάξουν τον λόγο του Θεού και πιθανότατα μαρτύρησαν με εντολή του Νέρωνα. Στις κατακόμβες της Αγίας Πρίσκιλλας εκτελούσε τις θρησκευτικές της υποχρεώσεις η ελληνική Χριστιανική κοινότητα της Ρώμης όπου σώζονται αιογραφίες μεγάλης αξίας. Από τον 2ο αι. μ.Χ. οι κατακόμβες χρησιμοποιήθηκαν για τον ενταφιασμό των νεκρών Χριστιανών. Εκεί βρέθηκε και ο τάφος του Αγίου Βαλεντίνου, ο οποίος βασανίστηκε και αποκεφαλίστηκε στη Ρώμη στις 14 Φεβρουαρίου του 268 μ. Χ. (ή 269 μ.Χ) από τον αυτοκράτορα Κλαύδιο Β'. Το άψυχο σώμα του περιμάζεψαν Χριστιανοί και έθαψαν στις

κατακόμβες της Αγίας Πρίσκιλλας. Το όνομά του βρέθηκε γραμμένο στον τάφο στα ελληνικά. Αυτό είναι και το σοβαρότερο πειστήριο για αυτό που πιστεύουν πολλοί επιφανείς αλλά και ερευνητές της Χριστιανοσύνης, ότι δηλαδή ο Άγιος Βαλεντίνος ήταν Έλληνας. Η αρχαιότερη απεικόνιση του Αγίου, που εφένε την επιγραφή ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ στα ελληνικά, βρίσκεται στην εκκλησία της Παναγίας της Αρχαίας (Santa Maria Antiqua) του 6ου αιώνα, η οποία ήταν η ενορία των Ελλήνων της Ρώμης. Εκεί τιμούσαν τους Έλληνες Αγίους και ιδιαίτερα τους εξ' ανατολής.

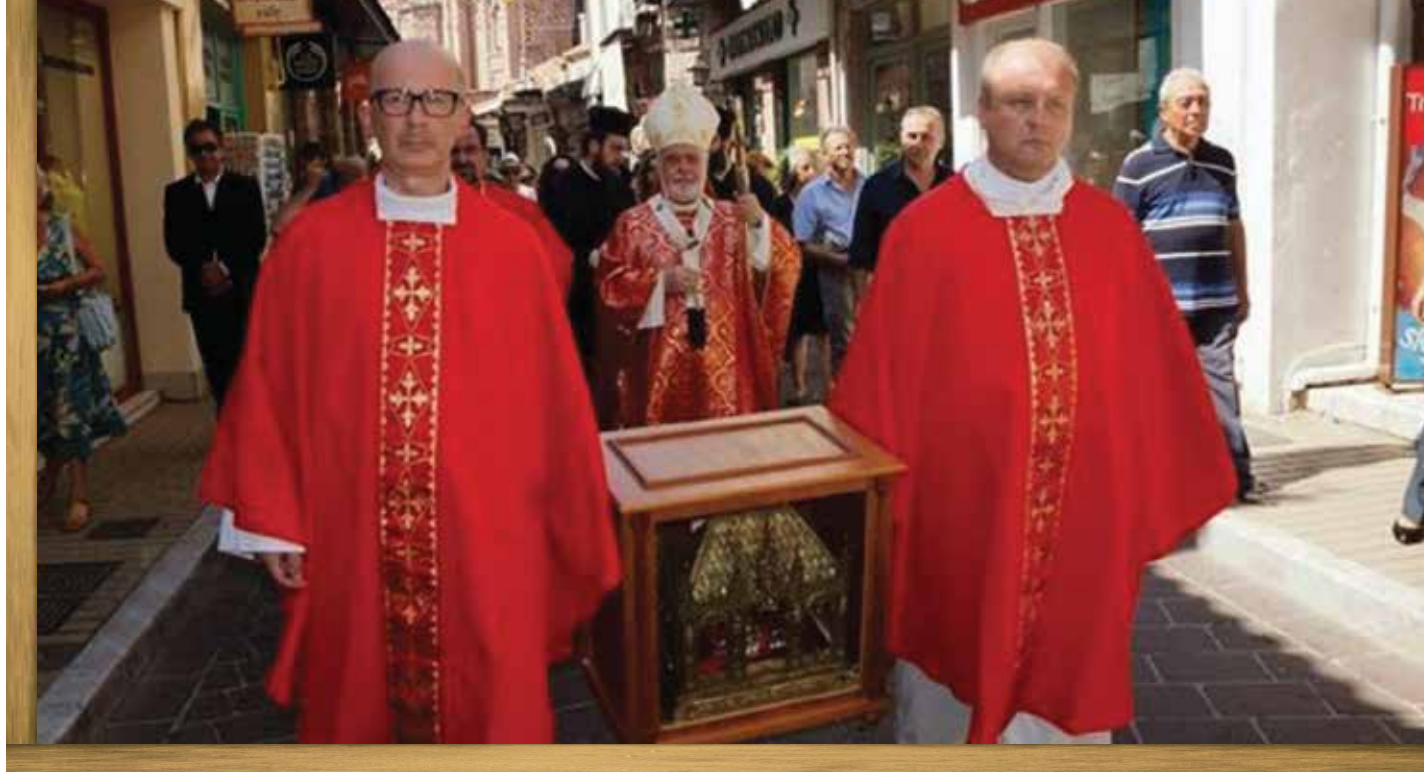

Πέρα από τα ιστορικά στοιχεία η σύνδεση του Αγίου Βαλεντίνου με την προστασία των ερωτευμένων συνοδεύεται από πολλούς θρύλους, όπως αυτός με το ζευγάρι που μάλωνε πολύ έντονα, και ο Άγιος αφού τους έκοψε ένα τριαντάφυλλο και τους το πρόσφερε, τους ευλόγησε και η αγάπη επανήλθε ανάμεσά τους. Όπως και μια άλλη εκδοχή που αναφέρει πως ο Άγιος Βαλεντίνος είχε απειθαρχήσει στην εντολή του αυτοκράτορα να μην συνάπτουν γάμο άνδρες που δεν είχαν εκπληρώσει την στρατιωτική τους θητεία, έχοντας ευλογήσει τον γάμο νεαρών στρατιωτών με τις αγαπημένες τους. Το 1815 τα λείψανα του Αγίου Βαλεντίνου δωρίστηκαν από τον Πάπα σε κάποιον Ιταλό ευγενή ιερέα, τον Giovanni-Battista Longarini di San Costanzo.

Τα λείψανα του Αγίου Βαλεντίνου - σύμφωνα και με το βιβλίο «Ιστορικό Χρονικό της Καθολικής Εκκλησίας Λέσβου» - έφτασαν στον Καθολικό Ναό της Μυτιλήνης τον Μάρτιο του 1893 ως δώρο της Ελισσαβέτας Μπαρτζίλι μετά τον θάνατο του αγαπημένου της Θεόδωρου Μπαρτζίλι, προξένου της Αυστροουγγαρίας στη Μυτιλήνη. Στην Καθολική εκκλησία της Λέσβου τότε υπηρετούσαν οι πατέρες καπουτσίνοι. Καρπός του έρωτά τους και κληρονόμος ο Νατάλε Μπαρτζίλι και κατόπιν η κόρη του Λουκία που παντρεύτηκε τον Μυτιληνιό Θεοφανόπουλο. Παλιός τάφος μέλους της οικογένειας βρίσκεται στην Κράτηγο Μυτιλήνης. Το 1907 ο Καθολικός Αρχιεπίσκοπος Σμύρνης Μαρένγκο επικύρωσε την πιστότητά τους.

Σύμφωνα με τα γραπτά της Καθολικής Εκκλησίας τα οστά παρέμειναν στη Μυτιλήνη μέχρι το έτος 1990, όταν και μεταφέρθηκαν από τον τότε Εφημέριο της Καθολικής Εκκλησίας της Μυτιλήνης Φραγκισκανό μοναχό πατέρα Τορκουάτο Μορίνι στην Αθήνα και τοποθετήθηκαν στο παρεκκλήσι του Αγίου Φραγκίσκου και Κλάρας στην Πλατεία Βικτωρίας. Στις 12 Φεβρουαρίου 2009 μετά από συνεχείς παρακλήσεις κάποιων τοπικών παραγόντων και της Καθολικής Εκκλησίας Μυτιλήνης έγινε η απότμηση τμήματος των λειψάνων από τον

Αρχιεπίσκοπο των Καθολικών της Αθήνας κύριο Νικόλαο, προκειμένου να μεταφερθεί στο ναό της Μεταστάσεως της Θεοτόκου στη Μυτιλήνη. Το ιερό απότμημα, αντ' αυτού, περιφερόταν στο νησί της Τήνου έως το 2011 και κατόπιν στον Καθεδρικό ναό του Αγίου Νικολάου της Καθολικής Επισκοπής Χίου. Τελικά, μετά από ενέργειες του Αντιδημάρχου Πολιτισμού-Τουρισμού του Δήμου Λέσβου Κωνσταντίνου Αστυρακάκη και του μελετητή της ανακαίνισης του Καθολικού ναού της Μεταστάσεως της Θεοτόκου πολιτικού μηχανικού Συμεών Αργυρόπουλου, σε συνεννόηση με την Καθολική εκκλησία και τον Καθολικό Αρχιεπίσκοπο Νικόλαο που είχε την καλή διάθεση, στις 3 Αυγούστου 2014 μεταφέρθηκε οριστικά στη Μυτιλήνη. Με λαμπρότητα και συνοδεία της Φιλαρμονικής του Δήμου μεταφέρθηκαν τα οστά στον Ναό της Μεταστάσεως της Θεοτόκου στην αγορά της Μυτιλήνης όπου τελέστηκε αρχιερατική θεία λειτουργία παρουσία του Καθολικού Αρχιεπισκόπου Νικολάου αλλά και Ορθοδόξων Ιερέων, εκπροσώπων του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Μυτιλήνης Ιακώβου. Έκτοτε βρίσκονται μόνιμα στη Λέσβο και κάθε χρόνο, όπως συνέβη στις 14 Φεβρουαρίου 2015, θα γίνεται θεία λιτανεία και περιφορά των λειψάνων στην αγορά και στην προκουμαία Μυτιλήνης. Στο νησί όπου δεν υπάρχει πιο ταιριαστή συγκυρία, τα οστά του Αγίου των ερωτευμένων να βρίσκονται με αυτόν τον τυχαίο και παράξενο έως μεταφυσικό τρόπο στο νησί της αρμονίας και του έρωτα, στη Λέσβο, όπου από την Σαπφώ και τον Αλκαίο στην αρχαιότητα μέχρι τον σύγχρονο νομπελίστα Λέσβιο ποιητή μας Οδυσσέα Ελύτη, υμνήθηκε ο έρωτας.

Τα τοπικά προϊόντα

Αυτάρκης, με βαθιά παράδοση στην ομορφιά και την καλή ζωή, η Λέσβος ανέπτυξε μια λεπτή κουζίνα με πραγματικά ισορροπημένους συνδυασμούς γεύσεων και αρωμάτων.

Διαθέτει δε μεγάλη παράδοση και εξαιρετικής ποιότητας τοπικά προϊόντα. Οι γυναικείοι αγροτουριστικοί συνεταιρισμοί παρασκευάζουν με ντόπιες παραδοσιακές συνταγές φαγητά και τρόφιμα υψηλής ποιότητας. Από τα τοπικά προϊόντα ονομαστό είναι βέβαια το λάδι αλλά και τα γαλακτοκομικά προϊόντα όπως το λαδοτύρι. Τα τελευταία χρόνια παράγεται και εξαιρετικό κρασί. Επίσης τα αλίπαστα καθώς είναι διάσημες είναι οι σαρδέλες της Καλλονής. Τα φρέσκα ψαρικά και θαλασσινά της Λέσβου, συνοδεύονται πάντα από το φημισμένο της ούζο!

Ψάρια και Αλίπαστα της Λέσβου

Περίοπτη θέση στις γαστρονομικές συνήθειες της Λέσβου έχουν από την αρχαιότητα τα κάθε λογής ψαρικά και οστρακοειδή που αλιεύονται καθημερινά από τα ψαροκάικα του νησιού, τα οποία, παστωμένα με διάφορους τρόπους, είναι ο ιδανικός μεζές για ούζο. Τα χτένια, τα κυδώνια και η παστή σαρδέλα Καλλονής ή παπαλίνα αποτελούν τροφές υψηλής γαστρονομικής αξίας.

Το εκλεκτό Ελαιόλαδο της Λέσβου

Περισσότερα από 11.000.000 ελαιόδενδρα καλύπτουν το νησί. Στα νότια και ανατολικά καλλιεργείται η «κολοβή», στα βόρεια και βορειοανατολικά η «αδραμυτινή», ενώ υπάρχουν και λίγες «λαδολιές». Το λεσβιακό ελαιόλαδο και όλος ο κύκλος εργασιών που σχετίζεται με το ευλογημένο αυτό προϊόν κληροδότησαν στο νησί μοναδικά κτίσματα, όπως ελαιοτριβεία, εργοστάσια αποθήκευσης και συσκευασίας λαδιού, σαπωνοποιεία κ.ά. Κάποια από αυτά δίνουν πολύτιμες πληροφορίες για την, περιορισμένη έτσι και αλλιώς, βιομηχανική και βιοτεχνική ιστορία της χώρας μας. Ένα από αυτά, το παλιό κοινοτικό ελαιοτριβείο του Δήμου Αγίας Παρασκευής, μετατράπηκε υποδειγματικά σε Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας, όπου μπορεί κάποιος να δει όλη τη διαδικασία ελαιοπαραγωγής. Οι παλιές αποθήκες ελαιοκάρπου, οι “μπατές”, στεγάζουν εκθέσεις για τον άνθρωπο που αιώνες τώρα δουλεύει τον ευλογημένο καρπό. Το ελαιοτριβείο στον Παπάδο της Γέρας, αποτελεί ένα ακόμη χαρακτηριστικό μνημείο της βιομηχανικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Λέσβου,

Τα Τυροκομικά προϊόντα της Λέσβου

Η ιδιαίτερη γεύση και ποιότητα των τυροκομικών προϊόντων της Λέσβου έχει ως αποτέλεσμα να αποτελούν προϊόντα αναγνωρίσιμα σε διεθνές επίπεδο. Χαρακτηριστικό είναι ότι από τα είκοσι είδη τυριών ΠΟΠ που έχει σήμερα η Ελλάδα, τρία φτιάχνονται στη Λέσβο: το λαδοτύρι, το κασέρι Ερεσού και η φέτα.

Το Λεσβιακό Κρασί

Τα κρασιά της Λέσβου ήταν περιζήτητα από την αρχαιότητα, με τον ποιητή Αρίσταρχο να εκθειάζει τον «γλυκύχυμον και ευωδέστατον» οίνο της Λέσβου και να τον αποκαλεί «αμβροσίαν». Τόσο η ποιότητα όσο και η ποσότητα του κρασιού της Λέσβου ήταν εντυπωσιακές, μέχρι τη σταδιακή αντικατάσταση των αμπελιών με ελαιόδενδρα, κυρίως λόγω της καταστροφικής φυλλοξήρας. Μέχρι σήμερα συνεχίζει να παράγεται πολύ καλής ποιότητας κρασί από μεμονωμένους παραγωγούς, ενώ στην ηφαιστειογενή περιοχή της δυτικής Λέσβου λειτουργεί επισκέψιμη μονάδα παραγωγής εξαιρετικού βιολογικού κρασιού.

Το περίφημο Μυτιληνιό Ούζο

Το ούζο δένει τέλεια με τη διατροφή και την κουλτούρα του νησιού και δημιουργεί μία ιδιαίτερη γαστρονομική εμπειρία.

Η ιστορία του ούζου στο νησί ξεκινά από το μέσα του 19ου αιώνα, όταν η πρώτη απόσταξη έγινε στο Πλωμάρι. Η παράδοση συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας.

Πολλές ποτοποιίες με μακρόχρονη ιστορία, παράδοση και γνώση, παράγουν ούζο χρησιμοποιώντας επτά διαφορετικά αρωματικά φυτά, διαφοροποιώντας έτσι την απόσταξη από άλλες περιοχές της Ελλάδας. Καθοριστικό ρόλο στην παραγωγή του Μυτιληνιού ούζου παίζει ο γλυκάνισος (*Pimpinella* Γλυκάνισος), ένα μικρό ετήσιο φυτό που ευδοκιμεί στο νησί και αποτελεί το κύριο συστατικό του. Το ποτό συνήθως συνοδεύει αλμυρούς μεζέδες, όπως είναι τα παστά (σαρδέλες, αντζούγιες, κολιοί), καλοψημένα χταπόδια, θρούμπες (ελιές αρωματισμένες με θρούμπι) κτλ. Ώριμες γλυκές ντομάτες πασπαλισμένες με χοντρό αλάτι, τηγανητά κολοκυθολούλουδα γεμιστά με τυρί, γαύρο μαρινάτο, μικρές μελιτζάνες τουρσί και λαδοτύρι. Για να τιμήσουν το ούζο οι Λέσβιοι ίδρυσαν μουσείο. Στο Μουσείο Ούζου στο Πλωμάρι εκτίθενται χάλκινα καζάνια, κατασκευασμένα στην Κωνσταντινούπολη στο τέλος του 19ου αιώνα και μια πλήρης ανακατασκευή του συστήματος απόσταξης.

Πέρα από αυτά τα βασικά προϊόντα υπάρχουν και άλλα όπως μαρμελάδες, μέλι, παστέλι, αμυγδαλωτά, παραδοσιακά γλυκά κουταλιού, ζυμαρικά κ.α. από φτιάχνονται και από τους πολλούς γυναικίους συνεταιρισμούς του νησιού. Οι γυναίκες δε των συνεταιρισμών χάρη στην εμπειρία και τα μυστικά τους, δημιουργούν υπέροχες συνταγές για γλυκά, αλλά και για γευστικότερες πίτες!

Τοπικοί ουζομεζέδες

Σκάλα Ερεσού

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ
ΕΝΟΤΗΤΑ ΛΕΣΒΟΥ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής
Ανάπτυξης

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ελλάδας και
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΔΗΜΟΣ
ΛΕΣΒΟΥ

